Επιλεγμένα θέματα για τους υποψήφιους μαθητές της Θετικής και Τεχνολογικής Κατεύθυνσης της Γ' τάξης Ενιαίου Λυκείου.

> ΑΣΚΗΣΗ:

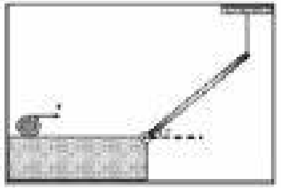

Στο διπλανό σχήμα φαίνεται ένας ομογενής κύλινδρος μάζας $m_1=2kg$, γύρω απ'τον οποίο έχουμε τυλίξει αβαρές και μη εκτατό νήμα.
Αρχικά ο κύλινδρος είναι ακίνητος.
Τη χρονική στιγμή $t=0$ ασκούμε στο ελεύθερο άκρο του νήματος οριζόντια δύναμη $F=6N$, οπότε ο κύλινδρος ξεκινά να κυλίεται χωρίς να ολισθαίνει στο οριζόντιο δάπεδο. Τη χρονική στιγμή $t=t_1$ αφού έχει διανύσει διάστημα $S=8m$ παύει να ασκείται η δύναμη F, ενώ ο κύλινδρος με την ταχύτητα που απέκτησε κυλίεται χωρίς να ολισθαίνει πάνω σε δοκό, η οποία σχηματίζει γωνία $\varphi=30°$ με τον ορίζοντα και ισορροπεί με την βοήθεια κατακόρυφου νήματος. Η δοκός έχει μάζα $m=4kg$ και μήκος $L=10m$, ενώ μπορεί να περιστρέφεται χωρίς τριβές γύρω από σταθερό άξονα που διέρχεται από το άκρο της Ο και είναι κάθετος στο επίπεδο που σχηματίζουν η δοκός και το νήμα.

Να υπολογίσετε: **1. α.** Την κινητική ενέργεια του κυλίνδρου τη χρονική στιγμή $t=t_1$ που παύει να ασκείται η δύναμη F.

β. Την ελάχιστη τιμή του συντελεστή οριακής τριβής μεταξύ κυλίνδρου και οριζόντιου επιπέδου ώστε ο κύλινδρος να κυλίεται χωρίς να ολισθαίνει.

γ. Το μέτρο του ρυθμού μεταβολής της ορμής του κέντρου μάζας του κυλίνδρου.

2. Δείξτε ότι καθώς ο κύλινδρος ανεβαίνει στη δοκό, το νήμα θα σπάσει, αν γνωρίζετε ότι το όριο θραύσεως του νήματος είναι $T_{θρ}=30N$.

3. Αφότου σπάσει το νήμα να υπολογίσετε:

α. Τη γωνιακή ταχύτητα της δοκού και την ταχύτητα του κέντρου μάζας της τη στιγμή που διέρχεται από την κατακόρυφη θέση για πρώτη φορά.

β. Το ρυθμό μεταβολής της στροφορμής της δοκού τη στιγμή που διέρχεται από την κατακόρυφη θέση για πρώτη φορά.

Δίνεται η ροπή αδράνειας του κυλίνδρου ως προς άξονα που διέρχεται από το κέντρο μάζας του $I_{cm}=\frac{1}{2}m_1R^2$, η ροπή αδράνειας της ράβδου ως προς τον άξονα που περνάει από το κέντρο μάζας της $I_{cm}=\frac{1}{12}ML^2$ και η επιτάχυνση της βαρύτητας $g=10m/s^2$. Κατά την αλλαγή της διεύθυνσης κίνησης του κυλίνδρου δεν μεταβάλλεται η κινητική του ενέργεια.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

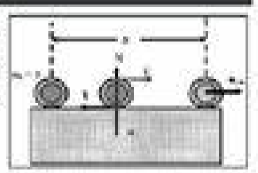

1. α. Ο κύλινδρος εκτελεί σύνθετη κίνηση. Εφαρμόζοντας το θεμελιώδη νόμο της μηχανικής για τη μεταφορική κίνηση του κυλίνδρου έχουμε:

$\Sigma\vec{F}=m_1\vec{a}_{cm} \rightarrow F-T=m_1a_{cm}$ (1)

Από το θεμελιώδη νόμο για την περιστροφική κίνηση έχουμε:

$\Sigma\tau_{(K)}=I_{cm}a_\gamma \rightarrow FR+TR=\frac{1}{2}m_1R^2a_\gamma \rightarrow F+T=\frac{1}{2}m_1Ra_\gamma$ (2)

Επειδή ο κύλινδρος κυλίεται χωρίς να ολισθαίνει ισχύει: $a_{cm}=a_\gamma R$ (3)

Η σχέση (2) λόγω της σχέσης (3), γίνεται: $F+T=\frac{1}{2}m_1a_{cm}$ (4)

Προσθέτοντας τις (1) και (4) κατά μέλη παίρνουμε:

$$2F=\frac{3}{2}m_1a_{cm} \rightarrow a_{cm}=\frac{4F}{3m_1} \rightarrow a_{cm}=4m/s^2$$

Η μεταφορική κίνηση του κυλίνδρου είναι ομαλά επιταχυνόμενη χωρίς αρχική ταχύτητα, οπότε ισχύει:

$$S=\frac{1}{2}a_{cm}t_1^2 \rightarrow t_1=\sqrt{\frac{2S}{a_{cm}}} \rightarrow t_1=2s$$

$$u_{cm}=a_{cm}t_1 \rightarrow \mathbf{u_{cm}=8m/s}$$

Η κινητική ενέργεια του κυλίνδρου τη χρονική στιγμή t_1 είναι ίση με το άθροισμα της κινητικής ενέργειας λόγω της μεταφορικής του κίνησης και της κινητικής ενέργειας λόγω της περιστροφικής του κίνησης, δηλαδή είναι:

$$K=K_{μετ}+K_{περ}=\frac{1}{2}m_1u_{cm}^2+\frac{1}{2}I_{cm}\omega^2=\frac{1}{2}m_1u_{cm}^2+\frac{1}{2}\cdot\frac{1}{2}m_1R^2\omega^2=$$

$$=\frac{1}{2}m_1u_{cm}^2+\frac{1}{4}m_1(\omega R)^2$$

Επειδή ο κύλινδρος κυλίεται χωρίς να ολισθαίνει ισχύει: $u_{cm}=\omega R$.

Άρα $K=\frac{1}{2}m_1u_{cm}^2+\frac{1}{4}m_1u_{cm}^2 \rightarrow K=\frac{3}{4}m_1u_{cm}^2 \rightarrow K=96J$

β. Για να μην ολισθαίνει ο κύλινδρος θα πρέπει η τριβή ανάμεσα σε αυτόν και το οριζόντιο επίπεδο να είναι στατική δηλαδή να ισχύει: $T<T_{στ(max)} \rightarrow T<\mu N$ όπου μ ο συντελεστής οριακής τριβής ανάμεσα στον κύλινδρο και το οριζόντιο επίπεδο.
Από τη σχέση (1) παίρνουμε: $T=F-m_1a_{cm} \rightarrow T=-2N$. Το αρνητικό πρόσημο σημαίνει ότι η δύναμη της στατικής τριβής έχει αντίθετη φορά από αυτή που σημειώσαμε στο σχήμα και μέτρο $T=2N$.

Όμως $N=m_1g$ άρα $T<\mu m_1g \rightarrow \mu>\frac{T}{m_1g} \rightarrow \mathbf{\mu>0,1.}$

γ. Το μέτρο του ρυθμού μεταβολής της ορμής του κέντρου μάζας του κυλίνδρου είναι:

$$\frac{\Delta p}{\Delta t}=\Sigma F=m_1a_{cm} \rightarrow \frac{\Delta p}{\Delta t}=8N$$

2.α. Επειδή κατά την αλλαγή διεύθυνσης κίνησης του κυλίνδρου η κινητική του ενέργεια δεν μεταβάλλεται, εφαρμόζοντας ΘΜΚΕ μέχρι τη θέση (Β) όπου ο κύλινδρος σταματάει παίρνουμε:

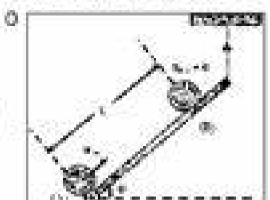

ΘΜΚΕ (Α)→(Β):
$K^{(B)}-K^{(A)}=\Sigma W \rightarrow 0-K=-m_1g\,ημφ\,\chi \rightarrow$
$\rightarrow 96=10\chi \rightarrow \mathbf{\chi=9,6m}$.

Όταν ο κύλινδρος έχει σταματήσει στιγμιαία στη θέση (Β) από τη συνθήκη ισορροπίας για τη δοκό παίρνουμε:

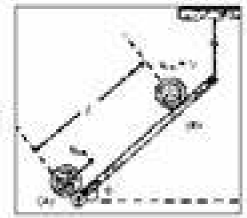

$\Sigma\tau_{(A)}=0 \rightarrow$

$$FLσυνφ-w_1\chi\,συνφ-w\frac{L}{2}συνφ=0 \rightarrow$$

$$FL=w_1\chi+w\frac{L}{2} \rightarrow 10F=192+200 \rightarrow \mathbf{F=39,2N}$$

Επειδή η τάση του νήματος F έχει μέτρο μεγαλύτερο από το όριο θραύσεως του νήματος $T_{θρ}=30N$ το νήμα τελικά θα σπάσει.

3. α. Η ροπή αδράνειας της δοκού ως προς τον άξονα περιστροφής της (Α) είναι:

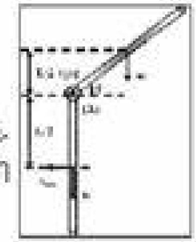

$$I=I_{cm}+m\left(\frac{L}{2}\right)^2=\frac{1}{12}mL^2+m\frac{L^2}{4}=\frac{1}{3}mL^2.$$

Εφαρμόζουμε ΘΜΚΕ για τη δοκό από τη θέση που σπάει το νήμα ως την κατακόρυφη θέση:

$$K_{(τελ)}-K_{(αρχ)}=W_w \rightarrow \frac{1}{2}I\omega^2=mg\left(\frac{L}{2}+\frac{L}{2}ημ30°\right) \rightarrow$$

$$\frac{1}{3}mL^2\omega^2=2mg\left(\frac{L}{2}+\frac{L}{4}\right) \rightarrow \omega^2=6g\frac{3}{4L} \rightarrow \mathbf{\omega=\frac{3\sqrt{2}}{2}rad/s}$$

$$u_{cm}=\omega\frac{L}{2} \rightarrow \mathbf{u_{cm}=\frac{15\sqrt{2}}{2}m/s}$$

β. Ο ρυθμός μεταβολής της στροφορμής της δοκού στην κατακόρυφη θέση είναι:

$$\frac{\Delta L}{\Delta t}=\Sigma\tau_{(A)} \rightarrow \frac{\Delta L}{\Delta t}=\tau_w=0$$

αφού ο φορέας του βάρους διέρχεται από τον άξονα περιστροφής.